

18.6.2024

VN/34883/2023

VN/34883/2023-STM-21

Lausuntoyhteenveto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt 18.4.2024 päivätyllä lausuntopyyntöllä lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta. Lausuntoja tuli yhteensä 18 kappaletta. Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

- Akava ry
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- Maa- ja metsätalousministeriö
- Maatalousyrittäjien eläkelaitos
- MTK
- MTK-Varsinais-Suomi
- Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Paliskuntain yhdistys
- Saamelaiskäräjät
- SámiSoster ry
- STTK ry
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen porosaamelaiset ry
- Suomen Taiteilijaseura
- Svenska lantbrukproducenternas centralförbund
- Taiteen edistämiskeskus
- Tietosuojavaltuutetun toimisto

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Lisäksi Eläketurvakeskus, Finanssiala ry, Finanssivalvonta, Työeläkevakuuttajat TELA ry sekä oikeusministeriö ja valtiovarainministeriö ilmoittivat, ettei heillä ole lausuttavaa asiassa.

Esityksen mukaan maatalousyrittäjän eläkelaiassa säädettäisiin maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluista. Palvelujen järjestäjänä toimisi Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Palvelut olisivat työkykyneuvojen neuvonta- ja ohjauspalvelut, harkinnanvaraisesti annettavat ostopalvelusitoumukset mielenterveyden asiantuntijapalveluihin, varhaisen tuen toimintamallin ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen sekä koulutukset, digitaaliset palvelut ja palveluihin liittyvä viestintä. Valtio korvaisi palvelujen kustannukset valtion talousarviossa tarkoitettuun tarkoitukseen osoitetun määrärahan rajoissa. Varhaisen tuen palveluja järjestettäisiin maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutetuille maatalousyrittäjille eli maatilatalouden harjoittajille, poronhoitajille ja kalastajille. Maatalousyrittäjän eläkelakiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi eräitä teknislounteisia muutoksia.

Lausunnonantajien näkemyksiä

Suurin osa lausunnonantajista piti esitysluonnosta kannatettavana tai perusteltuna. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK kannattaa esitysluonnoksessa esitettyä varhaisen tuen toimintamallia. MTK-Varsinais-Suomi ry yhtyy lausunnossaan MTK ry:n lausuntoon esitysluonnoksen osalta. MTK kuitenkin katsoo, että malliin tulisi jatkossakin sisällyttää työnohjauspalvelut ostopalvelusitoumusten palveluvalikoimassa. MTK:n mukaan maatilojen pienissä työyhteisöissä korostuu sukupolvelta toiselle siirtyvät toimintamallit, joista poisoppimiseen tarvitaan ammattimaista ohjausta.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää lausunnossaan erittäin kannatettavana sitä, että Välitä viljelijästä –projektista tehdään pysyvä toimintamalli, eikä sillä ole huomautettavaa lakiehdotuksen sisältöön. MMM kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että maatalousyrittäjien työkyvyn tukemisella on yhteys myös huoltovarmuuteen. MMM pitää lausunnossaan kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena ehdotusta siitä, että MYEL-vakuutetut kalastajat ja poronhoitajat tulevat varhaisen tuen palvelujen piiriin.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos pitää lakiesitystä tarpeellisena ja kannatettavana sekä pitää tärkeänä, että lakimuutos tulisi voimaan esityksessä aikataulussa, jotta varhaisen tuen palvelut voisivat käynnistyä heti vuoden 2025 alusta. Svenska lantbrukproducenternas centralförbund (SLC) katsoo muun muassa, että lakimuutos tukisi maatalousyrittäjien työssä jaksamista ja pidentäisi heidän työuriaan. SLC kannattaa lakiehdotusta sellaisenaan.

Suomen Ammattikalastajaliitto (SAKL) suhtautuu lausuntonsa mukaan hyvin positiivisesti Välitä viljelijästä –projektiin laajentamisesta ammattikalastajiin. Lausunnossa tuodaan esille toive, että maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluiden nimessä huomioitaisiin tuen laajentuminen myös ammattikalastajiin ja poronhoitajiin esimerkiksi termillä ”Alkutuottajien varhaisen tuen palvelut”. Lausunnossa kiinnitetään huomiota kalastajien toimintaympäristön haasteisiin, sääntelyn lisääntymiseen ja ammatin harjoittamiseen liittyvään epävarmuustekijöihin sekä kalastuspolitiikkaan. Esitysluonnoksen osalta SAKL ry toivoo, että jatkossa työkykyneuvojen koulutuksessa ja opastuksessa huomioidaan ammattikalastajat sekä kalastuselinkeinon toiminnan olosuhteet ja realiteetit.

Paliskuntain yhdistys näkee erittäin hyvänä ja tarpeellisena, että Välitä viljelijästä –projektista tehdään pysyvä toimintamalli ja että poronhoitajat ja kalastajat otetaan uusina ryhminä mukaan palvelujen piiriin. Lausunnonantaja kiinnittää huomiota siihen, että talousarviossa varattaisiin palvelujen toteuttamiseen riittävä määräraha. Paliskuntain yhdistyksen mukaan poronhoitajien osalta palvelujen käyttömäärät tulevat kasvamaan pikkuhiljaa tiedon saavuttaessa vakuutetut, kuten on käynyt poronhoitajien sijaisavun osalta. Yhdistys osoittaa lausunnossaan huolensa siitä, että kasvavat palvelujen käyttömäärät voisivat johtaa määrärahojen vähyyden vuoksi rajoituksiin, kuten poronhoitajien sijaisavun kohdalla on käynyt.

Myös sekä SámiSoster ry että Suomen porosaamelaiset ry pitävät tärkeänä, että Välitä viljelijästä –toiminta ulotetaan poronhoitajiin. Lausunnonantajat huomauttavat lausunnoissaan, että esitysluonnoksessa ehdotettu varhaisen tuen järjestelmä on valmisteltu enemmistön eli pääväestöä edustavien perinteisten maatalousyrittäjien lähtökohdista, saamelaista tunturiporonhoitoa harjoittavien saamelaisten erityistarpeiden jäädessä vähemmälle huomiolle. Lausuntojen mukaan tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on tärkeää myös tässä yhteydessä toteuttaa positiivista erityiskohtelua tarkoittavia toimia. Suomen porosaamelaiset ry ja SámiSoster ry pitävät tärkeänä, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos tulkitsee ja soveltaa ehdotetun lainmuutoksen varhaisen tuen palveluja koskevia säännöksiä perusoikeusmyönteisesti ottaen riittävästi huomioon saamelaisten poronhoitajien ja saamelaisten ammattikalastajien erityistarpeet, joiden toteutumiseksi tulee varmistaa riittävä resurssointi ja saamelaisten poronhoidon asiantuntemus ja saamenkieli. Suomen porosaamelaisten lausunnossa myös ehdotetaan, että hallituksen esityksessä arvioitaisiin lainmuutoksen vaikutuksia saamelaisten poronhoitajien työkyvyn ylläpitämiseen ja työssä jaksamiseen.

Myös Saamelaiskäräjät pitää lausunnossaan kannatettavana, että maatalousyrittäjän eläkelaisissa pyritään huomioimaan poronhoitajat sekä kalastajat ja vakinaistamaan myös heitä koskevat varhaisen tuen palvelut. Saamelaiskäräjät toteaa lausunnossaan, että lainsäädännön avulla tulee pyrkiä edistämään saamelaisten tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumista vastaväestöön nähden. Lausunnon mukaan palvelujen suunnittelemista ja toteuttamista tulee lainsäädännöllä ohjata siihen, että palvelut toteutetaan alusta alkaen saamelaisten kulttuurin mukaisesti saamen kielet huomioiden. Saamelaiskäräjät kiinnittää lausunnossaan huomiota yhdenvertaisuuslain, kielilain ja perustuslain saamelaisten oikeuksia koskeviin säännöksiin. Lausunnossa tuodaan esille Saamenmaalla kasvanut itsemurha-alttius ja muita psyykkisen kuormittavuuden ilmentymiä poronhoitajien keskuudessa. Lausunnon mukaan saamelaisilla, etenkin perinteisiä elinkeinoja harjoittavilla miehillä, voi olla korkea kynnyks hakeutua varhaisen tuen palvelujen piiriin. Lausunnossa todetaan, että saamelaisten/saamenkielisten poronhoitajien palvelutarpeiden huomioiminen ostopalvelusitoumusten kautta on haastavaa tai mahdotonta, sillä saamenkielististä ja kulttuurin huomioivista psykososiaalisista palveluista on puutetta Suomessa. Lausunnon mukaan saamenkielisten ja kulttuurin mukaisen psykososiaalisen tuen keskus Uvjalle tulisi varata pysyvät toimintaresurssit Lapin hyvinvointialueella, jotta poronhoitajille voidaan taata lakiehdotuksen mukaiset kulttuurinmukaiset ja kielelliset varhaisen tuen palvelut. Lausunnossa tuodaan esiin myös kielilain mukaiset velvoitteet Maatalousyrittäjän eläkelaitosta kohtaan muun muassa todeten, että eläkelaitoksen tulee varata resurssit saamenkielentaitoiseen sekä perinteisiä elinkeinoja tuntevaan henkilöstöön erityisesti lakiehdotuksen mukaista työkykyneuvojen neuvonta- ja ohjauspalveluja varten. Myös viestinnässä ja digitaalisissa palveluissa tulisi huomioida saamen kielilain mukaiset velvoitteet. Lausunnonantajan mukaan varhaisen tuen verkostoon on poronhoitajien sidosryhmäkumppaneiksi valittava poronhoitajien elinkeinoa tuntevia sekä saamelaisen kulttuurin tuntevia toimijoita. Saamelaisväestön tietosuojaan osalta Saamelaiskäräjät lausuu, että sähköisten asiakastietojärjestelmien, asiointipalvelujen ja erilaisten henkilökohtaisten hyvinvointitiedon keruun sovellutusten tiedonhallinta- ja hyödyntämismalleissa tulee turvata yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset erityisiä henkilötietoryhmiä koskevat tietosuojajärjestelyt sekä turvata Saamelaiskäräjien kulttuuri-itsehallinnon toteutuminen saamelaisia koskevassa tiedontuotannossa.

Akava, SAK ja STTK pitävät esitysluonnosta perusteltuna, mutta kiinnittävät huomiota siihen, ettei se koske kaikkia MYEL-vakuutettuja, sillä apurahansaajat jäävät ehdotetun varhaisen tuen palvelujen ulkopuolelle. Lausunnonantajien mukaan jatkossa on syytä arvioida myös apurahansaajien liittämistä palvelujen piiriin. Myös opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Taiteilijaseura ja Taiteen edistämiskeskus kiinnittävät huomiota siihen, että esitysluonnoksen mukaan maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutetut tieteellistä tutkimusta tekevät tai taiteellista toimintaa harjoittavat apurahansaajat jäisivät maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen ulkopuolelle. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan apurahansaajien työhyvinvointiin, jaksamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen liittyvistä palveluista tulee huolehtia, sillä apurahansaajilla on samansuuntaisia haasteita kuin muilla MYEL-vakuutetuilla liittyen työhyvinvointiin ja jaksamiseen. Lausunnonantajat katsovat, että apurahansaajien ottamista mukaan varhaisen tuen palvelujen piiriin tulisi arvioida.

Kunta- ja hyvinvointityönantajat KT ei kannata muutoksia siltä osin kuin ne lisäävät valtion kustannuksia. KT:n mielestä Melan työhyvinvointitoiminta tulisi hoitaa MYEL:n normaaleilla maksutuloilla ilman valtion subventointia. Lausunnon mukaan esitysluonnoksen mukainen varhaisen tuen sidosryhmäverkoston ylläpito on hankalasti nähtävissä varsinaiseksi työhyvinvointitoiminnaksi.

Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo lausunnossaan, että esityksen perusteluja yleisen tietosuoja-asetuksen liikkumavaran käytön osalta olisi vielä joiltain osin arvioitava ja täydennettävä jatkovalmistelussa. Lausunnon mukaan esityksen perusteella jää osin epäselväksi, minkälaiset henkilötiedot voisivat olla välttämättömiä tai tarpeellisia varhaisen tuen palveluiden järjestämiseksi. Käsiteltävien tietojen luonnetta olisi tarpeellista arvioida lain jatkovalmistelussa vielä tarkemmin. Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon mukaan perusteluja tulisi täydentää myös liittyen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaiseen käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamiseen sekä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn arviointiin tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan tarkoittaman yleisen edun ja oikeasuhtaisuuden kannalta. Lisäksi lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, ettei ehdotettua sääntelyä ole arvioitu perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suoja näkökulmasta. Huomionarvoisena lausunnossa pidettiin muun muassa sitä, ettei lakiluonnoksessa ehdoteta erityissääntelyä henkilötietojen säilytysajoista.